

Anahtar Sözcükler

Yabancı Dil, Türkçe öğretimi, Kültür, Kültür aktarımı

Keywords

Foreign Language, Teaching Turkish, Culture, Culture Transfer

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN C1 SEVİYE DERS KİTAPLARINDAKİ KÜLTÜR UNSURLARININ İNCELENMESİ (GAZİ YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE – İSTANBUL YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE)

INSPECTION OF CULTURAL ELEMENTS IN THE C1 LEVEL BOOKS USED IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE (GAZI TURKISH FOR FOREIGNERS - ISTANBUL TURKISH FOR FOREIGNERS)

• **Hasan Hüseyin Mutlu - Gülşah Set**

Dr. Öğretim Üyesi, Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, hasanhuseyinmutlu@odu.edu.tr

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, setgulsah@gmail.com

Öz

Bu araştırmanın amacı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ana materyal olarak kullanılan ders kitaplarının (Gazi Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe) C1 seviyelerinde yer alan kültür unsurlarını tespit etmektir. Çalışma nitel araştırma modellerinden temel nitel araştırma deseni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında yabancılar Türkçe ders kitaplarından Gazi Yabancılar İçin Türkçe C1 ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 ders kitapları çalışma materyali olarak belirlenmiştir. Veriler doküman incelemesi yöntemi ile toplanmış, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Gazi Yabancılar İçin Türkçe C1 seviye ders kitabında en çok kullanılan kültürel unsur atasözü ve deyimler; en az kullanılan kültürel unsur ise kişiler arası ilişkiler olmuştur. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 seviye ders kitabında ise en çok kullanılan kültürel unsur edebiyat, sanat ve müzik; en az kullanılan kültürel unsur ise kişiler arası ilişkilerdir. Elde edilen bulgular dikkate alındığında kültürel unsurların kullanım oranları öğrenen kişilerin seviyelerine uygun olarak yerleştirilmiştir.

Abstract

The aim of this research is to determine the cultural elements in the C1 level textbooks (Gazi Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe) which are used as the main material in teaching Turkish as a foreign language. The study was conducted with a basic qualitative research design, one of the qualitative research models. Within the scope of the research, Gazi Yabancılar İçin Türkçe C1 and İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 textbooks of Turkish teaching textbooks for foreigners were determined as study material. Data were collected by document analysis method and analyzed by content analysis method. The most commonly used cultural element in the Gazi Yabancılar İçin Türkçe C1 level textbook is proverbs and idioms; the least used cultural element was interpersonal relations. In the İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 level textbook, the most commonly used cultural elements are literature, art and music; the least used cultural element is interpersonal relations. When the findings were taken into consideration, the usage rates of cultural elements were placed in accordance with the levels of the learners.

1. Giriş

İnsanlar toplumsal ve sosyal bir varlık olmanın sonucu olarak birbirleriyle iletişim kurmak zorundadır. Çünkü insanlar arası ilişkiler hayatın her alanında olan bir durumdur. Bu ilişki de en iyi dil ile gerçekleştirilmektedir. TDK'nın (2011: 664) klasik tanımına göre dil, insanların duygu ve düşüncelerini kelimelerle ya da çeşitli işaretlerle aktardıkları sistemdir. Bir başka tanıma göre ise dil, bir toplumu oluşturan bireylerin duygu ve düşüncelerini ses ve anlam yönünden geçerli ortak unsurlar ile kurallardan faydalanarak başkalarına aktarmaya yarayan çok yönlü, gelişmiş sisteme denir (Mutlu ve Ayrancı, 2017: 2). Her insan dünyayı kendi ana diline göre şekillendirir. Çevresine kendi ana dilinin penceresinden bakar. Tüm varlıkları, olayları, durumları kendi ana dilinin anlama ve anlatma yöntemleriyle kavrar ve dile getirir (Göçer ve Moğul, 2011: 798). Günümüzün değişen ve gelişen şartları göz önünde bulundurulduğunda sadece ana dili bilmek pek yeterli olmamaktadır. İnsanlar çeşitli nedenlerle kendi ülkesi dışına çıkıp başka ülkelere gitmekte ve hatta gittikleri yerlere yerleşmektedir. Bunun yanında ticari, bilimsel ve sair sebeplerle insanlar başka dillerle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu da insanlara ikinci bir dil öğrenme zorunluluğu getirmektedir. Aynı zorunluluk Türkçe için de geçerlidir. Çeşitli nedenlerle ülkemize yerleşmiş ya da farklı sebeplerle ülkemiz ile iç içe ve iletişim halinde olan farklı milletlerden birçok insan bulunmaktadır. Bu insanlar yaşamlarını devam ettirebilmek ve hayatlarını anlamlandırabilmek için Türkçeyi ve Türkçenin kendine has özelliklerini idrak ederek, sindirerek öğrenmek durumundadır. Bir dili özümseyerek öğrenmenin en pratik yolu da o dilin mensubu milletlerin kültürünü öğrenmekten geçmektedir. Yabancı dil öğrenmek sadece hedef dili öğrenmek demek değil, o dilin kullanıldığı coğrafyadaki kültürü de öğrenmektir. Bir dil öğrenilirken o coğrafyadaki insanların günlük hayatlarında neler yaptıkları, olaylara karşı gösterdikleri tepkileri, gelenek ve görenekleri, tarihi gibi birçok unsur da beraberinde öğrenilir. Bu da dil öğrenen kişilerin hedef dili daha kolay öğrenmelerine, özümsemelerine katkı sağlamaktadır. Diğer türlü dil öğretimi sadece kurallar üzerinden verilmeye çalışılırsa yeterli düzeyde bir verim alınamayabilir. Çünkü kuru ezberle öğrenilen dil kuralları zamanla unutulur, tam bir öğrenme gerçekleştirilemez.

1.1. Kültür

Toplum ve dil arasındaki bağlantı kurabilmenin en iyi yolu dildir. Bir milletin dilini doğru öğrenebilmek, öğrendiklerini de anlamlandırabilmek için o milletin kültürüne hâkim olmak çok önemlidir. Dil, toplum ve kültür ilişkisini kurduğu için kültürü aktarmada da oldukça etkilidir. Bundan dolayı kültür kavramını incelemek faydalı olacaktır. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre kültür kavramı, tarih boyunca maddi-manevi bütün değerleri ve bunları oluşturmada, gelecek kuşaklara aktarmada kullanılan, insanın çevresine karşı olan hâkimiyet derecesini gösteren

araçların tümü şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 1558: 2011). Kaplan'a göre ise (Kaplan, 2010: 33) insanları diğer tüm canlılardan farklı kılan var olanla yetinmeme, onları değiştirme ve kendine mal edip kullanma özelliklerinden dolayı oluşturulan maddî-manevî her şey kültür kavramının alanına girmektedir.

Brooks (1975) kültürü "büyük K kültür (resmî kültür)" ve "küçük k kültür (derin kültür)" şeklinde iki gruba ayrılabilir. Büyük K kültür genellikle seçkin kültürü simgeler ve müzik, teknoloji, edebiyat, sanat gibi içinde bulunulan toplumun insanlığa yaptığı katkılar bakımından tanımlanır. Küçük k kültür ise daha çok bir toplumun değerlerini, inançlarını, davranışlarını temsil eder. Bu da giyim kuşam, yerleşme şekli, değerler, inançlar, eğlence şekilleri, tutum ve davranışlar gibi günlük yaşamın içinden kavramlarla ilgilidir (Ökten ve Kavanoz, 2014: 847). Dil ve kültür ilişkisi incelenirken her iki tanım da ele alınmaktadır.

Dil ve kültür arasındaki ilişkiyi kültür bakımından ele aldığımızda kültürün, dili dilbilimsel ve pedagojik yönlerden etkilediğini görürüz. Dilbilimsel açıdan kültür, dilin edim bilim, semantik ve söylem özelliklerini etkilemektedir. Pedagojik olarak ise dil öğretim materyallerinin seçimini etkilemektedir. Çünkü materyallerin kültürel içeriği ile kullanılan yöntemin kültürel alt yapısı konularında seçim yapılmalıdır. Aynı ilişki dil bakımından ele alınacak olursa dil, kültürün taşıyıcısı ve koruyucusu görevindedir. Toplum ve kültür arasında köprü görevi gördüğü için bir dili öğrenmek çok önemlidir. Çünkü bir toplum, kültürünü en iyi dil ile aktarabilir. Bu nedenle kültür kavramının ne olduğunu ve öğrenilecek dilin kültürünü iyi bilmek gerekmektedir. Çünkü tarih boyunca nesillerdir gerçekleşen kültür aktarımının en büyük aracı dil olmuştur (Erdal vd. 2018: 13). Dolayısıyla dil öğretiminde kültür aktarımı, dil öğretim sürecinde kullanılan yazılı ve görsel materyallerde kültür unsurlarının seviyeye uygun olarak yerleştirilmesi oldukça önemlidir.

1.2. Yabancı Dil Öğretimi ve Kültür

Kültürü, yabancı dil öğretimindeki amacıyla ele aldığımızda dini, sanatı ve insanların yaptığı her türlü faaliyeti içine aldığını görürüz. Bu soyut bağların bilgisine insanlar eğitimle sahip olur ve dil ile bu bağları aktif bir şekilde kullanır, gelecek nesillere aktarır (Okur ve Keskin, 2013: 1621,622). Yabancı bir dil öğrenmek demek sadece dil bilgisi kurallarını ve nasıl konuşulduğunu öğrenmek değildir. Bir dil öğrenilmeye başlandığında artık o dilin konuşulduğu toplumun ve toplumsal ilişkilerin de her yönüyle öğrenilmesi demektir. Şen'e göre (2019) Türkçedeki akrabalık terimlerinin fazla olması sadece dil bilgisi kuralları ile açıklanamaz. Bu durum aynı zamanda kültürün dil üzerindeki etkisinin somut bir örneğidir. Dil öğrenen kişiler de bu etkiyi göz önünde bulundurarak hem kültürü hem de dili oluşturan ve etkileyen diğer unsurları daha iyi içselleştirmelidir.

Okur ve Keskin'e (2013) göre ise yabancı bir dil öğrenirken sadece o dil öğrenilmekle kalmayıp farklı bir dünya, farklı bir kültür de anlaşılıp tanınmaktadır. Bu da yabancı dili, yabancı olanı anlamaya çalışan kişilerin bilgi ve düşünce hazinelerini geliştirerek dünyaya bakış açılarını geliştirir. Çünkü yabancı dil öğretimi sadece dilbilgisi öğretimi değil, içinde bulunulan toplumun kültürünün de öğretimidir. Bu nedenle öğrenilen dil ne kadar özümsebilir, anlamdaki derinlik ne kadar irdelenirse dilin mensubu olduğu toplumun kültürü de o kadar kolay ve iyi öğrenilir.

Bir millet kültürel açıdan gelişmişse ve gelişmiş bir düşünsel yaşamı bulunuyorsa, kullandıkları dil de bu üstünlüklerden faydalanarak insanların düşünme becerisi dille imkân bulur (Akarsu, 1998: 88). Bu da kültürün tamamına etki eder. Buradan dil ve kültürün ayrılmaz bir bütün olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bunlardan birinde üstünlüğü yakalamış bir milletin diğerinde de üstün olması kaçınılmaz bir durumdur. Bir dilin sahip olduğu üstünlük; yetişmiş, olgun bir zihnin duygu ve düşüncelerinin çok ve çeşitli olmasından, insanın kavrayış mükemmelliğinin bu çeşitliliğin derecesiyle ölçülmesinden dolayı duygu ve düşünceleri ifade etmeye yarayan kelime ve üslup zenginliğiyle ölçülebilir (Hulusi, 1934: 72). Bunun için de dil öğrenirken dil bilgisi kurallarının yanında kültürel öğelerin de öğrenilmesi, dilde üstünlük ve zenginlik kazanmaya katkı sağlamaktadır.

Dil öğretiminde kültür kavramı ne kadar nitelikli ele alınırsa, hedef dilin mensubu olduğu kültür unsurları kitaplarda, etkinliklerde ne kadar iyi aktarılırsa, dil öğrenimi de o kadar başarılı ve kalıcı olacaktır.

Kültür öğeleri ders kitaplarında verilirken bu unsurların nasıl yerleştirildiğine ve seçilen metinlerin kültür unsurlarını yansıtabilme açısından nitelikli olmasına dikkat edilmelidir. Çünkü seçilen nitelikli metinler öğrencilerin söz varlığını ve öğrenilen kültüre karşı bilincini geliştirmeye fazlasıyla etki eder (Tüm ve Sarkmaz, 2012: 449). Öğrenciler sadece dile ait sözcükleri, dilbilgisel kalıpları öğrenmekle kalmaz o dilin mensubu olduğu kültüre ait deyim ve atasözlerini, günlük yaşama ilişkin kavramları, ulusal değerleri, inançları, kişilerarası ilişkileri ve daha birçok şeyi seçilen metinler aracılığıyla öğrenir, kendi kültürüyle karşılaştırır ve özümsemesi daha kolay olur. Bu nedenle yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan ders kitaplarına koyulacak metinlerin seçiminde dikkatli ve bilinçli olunmalıdır.

Ders kitaplarında kültür öğeleri belli ölçütlere göre verilmelidir. Kaili ve Çeltik (2010) okuma metinlerindeki konuların üniteler halinde gruplandırılması ile söz varlığı ve kavramların okuyucular tarafından bir bütün olarak kavranmasını kolaylaştırmayı hedeflemişler ve konuları "sağlık, toplum ve insan, gelenek ve görenekler, gezi, edebiyat, psikoloji, popüler bilim ve teknoloji, medya ve haber, sanat, eğlence, eğitim, çevre" olarak sınıflandırmışlardır. Çakır (2006) ise kültür öğelerinin akran grubunun diğer topluluktaki günlük yaşamı, aileleri, onların yaşam

koşulları, okulları, arkadaşlarıyla ilişkileri, boş zamanlarında yaptıkları etkinlikler, kutladıkları festivaller, törenler ve evlilik gelenekleri ile ilgili tartışmalarla verilebileceğini belirtmiştir. Yabancı dil öğretilirken kültür kavramına büyük önem veren Avrupalı devletler Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde (2001) dilin konuşulduğu toplum ya da toplumların bilgi ve kültürünün evrensel bir değer taşıdığı üzerinde durarak yabancı dil öğretimi için hazırlanan ders kitaplarındaki kültür unsurlarını "*Günlük Yaşam: Yiyecek-içecekler, yemek zamanları, sofrâ âdabı, ulusal bayramlar, çalışma saatleri ve uygulamaları, boş zaman faaliyetleri (hobiler, spor, okuma alışkanlıkları, medya); Yaşam şartları: Yaşam standartları (bölgesel, sınıfsal ve etnik farklılıklar), barınma olanakları, sosyal yardım düzenlemeleri; Kişiler arası ilişkiler: Toplumdaki sınıf yapısı ve sınıflar arası ilişkiler, cinsler arası ilişkiler, aile yapısı ve aile bireyleri arasındaki ilişkiler, nesiller arası ilişkiler, iş ortamındaki ilişkiler, toplum ile polis ve resmî görevliler arasındaki ilişkiler, ırk ve toplum ilişkileri, siyasi ve dini gruplar arasındaki ilişkiler; Değerler, inanışlar ve tutumlar: Sosyal sınıf, meslek grubu, sağlık (kazanılmış ve kalıtsal), bölgesel kültür, güvenlik, kurumlar, gelenek ve sosyal değişim, tarih, azınlıklar (etnik ve dini), ulusal kimlik, ideolojiler, yabancı üniversiteler, yabancı kişiler, sanat (müzik, görsel sanatlar, edebiyat, drama, popüler müzik), mizah; Beden dili; Sosyal (toplumsal) âdetler (gelenekler): Örneğin, misafir olma ve ağırlamada; dakiklik, hediye, giyecek, yiyecek ve içecekler, davranış ve söyleyiş âdetleri, kalış (ziyaret) süresi, vedalaşma; Törensel davranışlar: Dini tören ve âyinler, doğum, evlilik, ölüm, halka açık gösteri ve törenlerde dinleyici ve seyirci davranışları, kutlamalar, festivaller, danslar, disko, vb."* şeklinde altı başlıkta ele almıştır.

Bu araştırmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yabancı dil öğretiminde kültür aktarımı bağlamında kültür unsurlarının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe C1 ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 kitaplarındaki kültürel unsurlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Gerek alanyazın taramasından elde edilen gerekse Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde (2001) detaylı olarak vurgulanan dil öğretiminde kültür aktarımının önemi bu çalışmanın gerekçesini oluşturmaktadır. Çünkü dil öğretiminde kullanılan en temel materyal ders kitapları ve bu kitaplarda yer alan metinlerdir. Bu araştırma ders kitaplarının kültür unsurları haritasını ortaya koyması açısından alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma özelliği taşımaktadır ve temel nitel araştırma deseni ile gerçekleştirilmiştir. Temel nitel araştırma, bütün disiplinlerde ve pratikte uygulama alanlarında

görülebilir, eğitimde en sık kullanılan nitel araştırma biçimlerindedir. Bu tür araştırmalarda veriler; gözlem, görüşme veya doküman incelemesi yoluyla elde edilir (Merriam, 2013).

2.2. Çalışma Materyali

Çalışmada Gazi Yabancılar İçin Türkçe C1 seviye ders kitabı ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 seviye ders kitabı amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bu yöntem “çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanır. Belli ölçütleri karşılayan veya belli özelliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durumlarda çalışılmak istenildiğinde tercih edilir” (Büyüköztürk vd. 2017: 92,93). Gazi Yabancılar İçin Türkçe C1 seviye ders kitabı Gazi Üniversitesi TÖMER tarafından hazırlanmaktadır. Kitapta 5 ünite ve her üniteye 4 metin olmak üzere toplam 20 okuma metni yer almaktadır. Bu metinlerin her birinde ortalama 400 sözcük bulunmaktadır. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 seviye ders kitabı ise İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi’nde hazırlanmaktadır. Kitapta 12 ünite ve her üniteye 3 metin olmak üzere toplam 36 okuma metni yer almaktadır. Bu metinlerin her birinde ortalama 600 sözcük bulunmaktadır. Araştırma kapsamında sadece okuma metinleri incelenmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Çalışmanın veri toplama aşamasında doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Konuyla ilgili alanyazın taraması yapılmış ve elde edilen kaynaklarda (Akarsu, 1998; Çakır, 2006; Göçer ve Muğul, 2011; Kaplan, 2010; Kaili ve Çekltekin, 2010; Ökten ve Kavanoz, 2014; Tüm ve Sarkmaz, 2012; Mutlu ve Ayrancı, 2017) kültür, dil ve yabancı dil öğretimi kavramları araştırılmıştır. Çalışma materyallerinde yer alan okuma metinleri tek tek incelenmiş, metinlerde yer alan kültür unsurları ölçütler doğrultusunda tespit edilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. “İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenen bir teknik olarak tanımlanır” (Büyüköztürk vd., 2017: 259).

Çalışmada ele alınan kitaplar Okur ve Keskin’in (2013) benzer bir çalışmada kültür öğelerini tespit etmek için oluşturdukları tablo doğrultusunda incelenmiştir. Bu tabloda kültür öğeleri 7 başlık halinde kategorize edilmiştir. Bu tabloya 8. kategori olarak atasözü ve deyimler eklenmiştir. Tablo yardımıyla elde edilen verilerin toplam veri sayısına oranı kategorilere göre

yüzde olarak hesaplanmıştır ve her kategoriye yine tablolar halinde sayfa numaralarıyla beraber doğrudan alıntılarla örnekler verilmiştir.

Tablo 1: Kültürel Öğeler Tablosu (Okur ve Keskin, 2013: 1629)

Alt öge	1.GÜNLÜK YAŞAM	2.KİŞİLER ARASI İLİŞKİLER	3.DEĞERLER VE EĞİTİM	4.EDEBİYAT SANAT VE MÜZİK	5.GELENEKLER VE FOLKLOR	6.SOSYAL YAŞAM	7.COĞRAFYA VE MEKÂN	8.ATASÖZÜ VE DEYİMLER
A	Yiyecek - içecek	Kişiler	Değerler	Edebiyat	Özel günler ve gelenekler	Moda	Yer(iller ve/ veya diğer yerleşim yerleri)	Deyimler
B	Yemek zamanları, sofrada adabı	Selamlaşma ifade ve davranışları	Eğitim	Müzik	Sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler	Yasaklar		Atasözleri
C	Resmi tatilleri-çalışma zamanları	Aile yapıları ve ilişkileri, kuşaklar arası ilişkiler	Dil ve tarih bilinci/sevgisi	Sanat	Dini kurallara dayalı davranışlar	Alkış ve güzel hareketler		
D	Boş zaman etkinlikleri, hobileri	Politik ve dinsel gruplar arası ilişkiler	Diğerleri	Gösteri sanatları	Doğum, evlilik gelenekleri	Diğerleri		
E	Karşılıklı konuşmalarda yaşa, cinsiyete, yakınlık derecesine, sosyal statüye, resmiyete göre kullanılacak sözler ve kalıplar	Konuk etme-ikram ve hediyeler		El sanatları geleneği	Festivaller, törenler, kutlamalar			
F	Yeme ve içme alışkanlıkları	Diğerleri		Diğerleri	Danslar			
G	Oyunlar				Toplumsal uygulamalar, ritüeller, batıl inançlar			
H	Spor		Halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar					
İ	Müzik		Diğerleri					

Okur ve Keskin (2013) tarafından hazırlanan kültürel öğeler tablosu alanda uzman 3 akademisyene gönderilmiş ve tablo hakkında görüşleri istenmiş ayrıca tablo Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metin’inde (2001) yer alan kültürel ölçütler bağlamında değerlendirilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda tabloya “atasözleri ve deyimler” kodlayıcısı eklenmiştir. Kodlayıcılara

göre elde edilen veriler tekrar uzman görüşüne sunulmuş ve dönütler doğrultusunda çalışmaya işlenmiştir. Çalışma materyallerinden elde edilen veriler üzerinde iki alan uzmanı kodlamalar yapılmış ve kodlamalar arasındaki uyuma dikkat edilmiştir. Uyum olmayan kodlamalar üçüncü bir alan uzmanına gösterilerek kodlama işlemlerine son şekli verilmiştir. Böylelikle veri analizinin güvenilirlik çalışması tamamlanmıştır.

3. Bulgular

Araştırmada incelenen kitaplarda tespit edilen verilerin istatistiksel analizi Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Gazi C1 Ders Kitabı ve İstanbul C1 Ders Kitabı Kültür Oranları

	Gazi C1		İstanbul C1	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Günlük Yaşam	16	3,33	18	2,60
Kişiler Arası İlişkiler	8	1,57	6	0,87
Değerler ve Eğitim	28	5,48	76	11
Edebiyat-Sanat ve Müzik	113	22,11	319	46,16
Gelenekler ve Folklor	107	20,94	10	1,45
Sosyal Yaşam	0	0	12	1,88
Coğrafya ve Mekân	26	5,09	14	2,03
atasözü ve Deyim	212	41,49	235	34,01
TOPLAM	510	100	690	100

Tablo 2’ye göre yabancılara Türkçe öğretimi için kullanılan ders kitaplarındaki günlük yaşama ait kültürel öğelerin oranı Gazi C1 ders kitabında % 3,33, İstanbul C1 ders kitabında % 2,60; kişiler arası ilişkilere ait kültürel öğelerin oranı Gazi C1 ders kitabında % 1,57, İstanbul C1 ders kitabında % 0,87; değerler ve eğitime ait kültürel öğelerin oranı Gazi C1 ders kitabında % 5,48, İstanbul C1 ders kitabında % 11; edebiyat, sanat ve müzik alanındaki kültürel öğelerin oranı Gazi C1 ders kitabında % 22,11, İstanbul C1 ders kitabında % 46,16; gelenekler ve folklor alanındaki kültürel öğelerin oranı Gazi C1 ders kitabında % 20,94, İstanbul C1 ders kitabında % 1,45; sosyal yaşama ait kültürel öğelerin oranı İstanbul C1 ders kitabında % 1,88 iken Gazi C1 ders kitabında bu alana ait herhangi bir kültürel öge bulunamamıştır. Coğrafya ve mekâna ait kültürel öğelerin oranı Gazi C1 ders kitabında % 5,09, İstanbul C1 ders kitabında % 2,03; atasözü ve deyimlere ait kültürel öğelerin oranı ise Gazi C1 ders kitabında % 41,49, İstanbul C1 ders kitabında ise % 34,01 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3: Gazi Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitabı C1 Seviyesi

Alt Öge	Kültürel Öğelerin Aktarılış Şekli	Kitaptaki Yeri (Seviye-Sayfa)
1a	Özellikle antidepresanlarla birlikte tüketilen incir, bakla, lahana turşusu , tavuk veya dana ciğeri gibi besinler kan basıncını yükselterek hastanın ölümüne yol açıyor.	C1-73
1f	Türkiye’de insanlar buğday ürünlerini ve ekmeği çok tüketirken, et ve süt ürünlerini az tüketmektedir.	C1-39
2a	Kardeşimin de heyecandan dili tutuldu. Halamın da...	C1-92
2b	HURDACI: Selamünaleyküm hemşehrim. BEKÇİ: Aleykümselam.	C1-94
2c	Nihayet kapı çaldı, koşarak açtım kapıyı , yıllardır görüşmüyormuşuz gibi sarıldım boynuna.	C1-58
3c	Osmanlı askerleri, Bursa’nın fethi sırasında, Bizans askerlerinin moralini bozmak ve onlara gözdağı vermek için kılıç ve kalkanlarını birbirine vurarak düşmana meydan okumuşlardır.	C1-23
4a	Ayla Oral , şiirin bu gücüne sırtını dayadığı için şöyle söyle: “Olamazlar’ın mezarına Benim garip ülkem Saraylar kurar”	C1-78
4b	Mevlevilikte ayin, ney eşliğindeki semadan meydana gelir.	C1-25
5d	Düğünlerde gelinin beline kuşak bağlama , eski bir Türk geleneğidir.	C1-55
5e	Hıdırellez , her yıl 6 Mayıs’ta dünyanın çeşitli yerlerinde kutlanan bir bahar şenliğidir.	C1-16
5g	Bazı yerlerde rüya görmek isteyen kişi yastığının altına bir demir parçası koyar ve o gece gördüğü rüyayı niyetine göre yorumlar.	C1-98
7	Kamerli Dağı’ndan ayrılan bir kütlenin Erzurum’daki Tortum Çayı’nın önüne set çekmesiyle Tortum Gölü oluşmuştur.	C1-67
8a	Gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurmak her geçen gün daha da zor hâle geliyor.	C1-38
8b	Burada “İnsan insanın kurdudur.” deyişi daha da anlamlı bir ifadeye dönüşmektedir.	C1-54

Gazi C1 seviye ders kitabında kültür aktarımında kullanılan unsurlara bakıldığında *günlük yaşam* kavramıyla ilgili dokuz alt kategoriden yiyecek-içecek, yeme ve içme alışkanlıkları ve karşılıklı konuşmalarda yaşa, cinsiyete, yakınlık derecesine, sosyal statüye, resmiyete göre kullanılacak sözler ve kalıplar kategorilerine yönelik metin ve alıştırmalar verilmiştir. Tablo 3’te yiyecek içecek kategorisine sadece 1a maddesindeki cümlede geçen “lahana turşusu” örnek verilmiştir. Yeme ve içme alışkanlıkları kategorisine ise sadece 1f maddesindeki cümlede geçen “Türk insanının

buğday ürünlerini çok tüketmesi” ifadesi örnek olarak verilmiştir. *Kişiler arası ilişkiler* kavramıyla ilgili altı alt kategoriden kişiler, aile yapıları ve ilişkileri, kuşaklar arası ilişkiler, selamlaşma ifade ve davranışları kategorilerine yönelik metin ve alıştırmalar verilmiştir. Tablo 3’te kişiler kategorisine 2a maddesindeki cümlede geçen “hala” kavramı, selamlaşma ifade ve davranışları kategorisine 2b maddesindeki cümlelerde geçen “selamünaleyküm, aleyküm selam” ifadeleri, aile yapıları ve ilişkileri, kuşaklar arası ilişkiler kategorisine ise 2c maddesindeki cümlede geçen “kadının akşam işten gelen kocasına kapıyı açması, onu karşılaması” ifadeleri örnek verilmiştir. Bu ifadeler Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. *Değerler ve eğitim* kavramıyla ilgili dört alt kategoriden eğitim, dil ve tarih bilinci/sevgisi ve diğer unsurlar kategorilerine yönelik metin ve alıştırmalar verilmiştir. Tablo 3’te dil ve tarih bilinci/sevgisi kategorisine 3c maddesindeki “Osmanlı askerleri, Bursa’nın fethi” ifadeleri örnek olarak verilmiştir. *Edebiyat, sanat ve müzik* kavramıyla ilgili altı alt kategoriden edebiyat, müzik, sanat ve diğer unsurlar kategorilerine yönelik metin ve alıştırmalar verilmiştir. Tablo 3’te edebiyat kategorisine 4a maddesindeki “Ayla Oral’ın Şiirin Şarkısı” şiirinden bir dörtlük örnek verilmiştir. Müzik kategorisine 4b maddesindeki cümlede yer alan “ney” kavramı örnek olarak verilmiştir. *Gelenekler ve folklor* kavramıyla ilgili dokuz alt kategoriden özel günler ve gelenekler, sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler, dini kurallara dayalı davranışlar, doğum ve evlilik gelenekleri, festivaller, törenler ve kutlamalar, danslar, toplumsal uygulamalar, ritüeller, batıl inançlar ve diğer unsurlar kategorilerine yönelik metin ve alıştırmalar verilmiştir. Tablo 3’te doğum ve evlilik gelenekleri kategorisine 5d maddesindeki cümlede geçen “düğünlerde gelinin beline kuşak bağlanması” kavramı örnek verilmiştir. Festivaller, törenler, kutlamalar kategorisine 5e maddesinde geçen “hıdırellez” kavramı örnek verilmiştir. Toplumsal uygulamalar, ritüeller, batıl inançlar kategorisine ise 5g maddesinde geçen “rüya görmek için yastık altına demir koyma” kavramı örnek olarak verilmiştir. Gazi C1 ders kitabında *sosyal yaşam* kavramıyla ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Coğrafya ve mekân kategorisiyle ilgili tablo 3’te “Kamerli Dağı, Tortum Çayı, Tortum Gölü” kavramları örnek olarak verilmiştir. Atasözü ve deyimler kategorisiyle ilgili tablo 3’te 8a maddesinde geçen cümledeki “ayak uydurmak” deyimini ve 8b maddesinde geçen cümledeki “İnsan insanın kurdudur.” atasözü örnek olarak verilmiştir.

Tablo 4: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı C1 Seviyesi

Alt Öge	Kültürel Öğelerin Aktarılış Şekli	Kitaptaki Yeri (Seviye-Sayfa)
1a	Ne zaman İstanbul’a gelsem mutlaka Kanlıca’ya yoğurt yemeye giderdim.	C1-35
1g	Türkiye’deki çocuklar arasında yaygın olarak oynanan “ Yağ satarım bal satarım ” oyununda önce bir ebe belirlenir.	C1-155
2a	Türkiye’de yabancı birisine hitap ederken bay veya bayan oluşuna göre “ amca/teyze ” ya da “ birader/bacım ” gibi ifadeler sıklıkla kullanılır.	C1-76

3b	Nizamiye Medreseleri , Büyük Selçuklu Devleti zamanında kurulan ve dönemin ünlü veziri Nizamülmülk'ün adıyla anılan medreselerdir.	C1-111
3c	Dünyanın ilk büyük darphanesi yani para üreten yeri Osmanlı İmparatoru Fatih Sultan Mehmet Han tarafından İstanbul Simkeşhane'de kurulmuştur.	C1-161
4a	Hisar dergisinde "Fildişi Kuleden" başlığıyla sürekli denemeler yazdı.	C1-112
4b	Ancak on yıl önce "aşkın yüzüne tüküren" şairin sonraları dilinden düşürmediği türkü "Elsa" olacaktır.	C1-38
4e	Ebru , kâğıt üzerine, özel yöntemlerle yapılan geleneksel bir süsleme sanatıdır.	C1-123
5d	Türkler için kız isteme merasiminde kahve ikram etmek önemlidir. Gelin olacak kız tarafından yapılan kahvelerden damada ikram edilecek kahvenin içine tuz konması bu merasimde bir gelenek hâlini almıştır.	C1-46
5d	Ne çeyizi ne umutları ne de sevmek, anlaşılmaq, fark edilmek, zengin ve seçkin bir koca bulmaq gibi ümitleri vardı.	C1-58
5g	Türklerde saygı ifadesi olarak gösterilen bir davranış biçimi de el öpmedir. Yaşça küçük olanların büyüklerine saygı ve sevgilerini göstermek için ellerini öpüp alınlarına götürmeleri şeklinde uygulanan geleneksel bir davranış biçimidir.	C1-76
6b	Uçuk kıyafetler, aşırı makyaj ve ağır parfümden kaçınmaq gereklidir.	C1-69
7	Türkiye'de de çok yaygın olan ve kahvehanelerin vazgeçilmez oyunu olan tavla, iki ayrı renkte 15'er pul ve bir çift zarla, özel bir tahta üzerinde oynanır.	C1-55
7	Tatil için değil yurtdışına, Bodrum'a bile gidemedim.	C1-163
8a	Kazayı görünce gözlerim yuvalarından çıkacak gibi oldu.	C1-167
8b	Yaş kesen baş keser.	C1-188

İstanbul C1 ders kitabında kültür aktarımında kullanılan unsurlara bakıldığında *günlük yaşam* kavramı ile ilgili dokuz alt kategoriden yiyecek-içecek, boş zaman etkinlikleri, hobileri ve oyunlar kategorilerine yönelik metin ve alıştırmalar verilmiştir. Tablo 4'te yiyecek-içecek kategorisine 1a maddesindeki cümlede geçen "yoğurt" kavramı örnek verilmiştir. Oyunlar kategorisine ise 1g maddesindeki "yağ satarım, bal satarım" oyunu örnek olarak verilmiştir. *Kişiler arası ilişkiler* kavramı ile ilgili altı alt kategoriden kişiler ve diğer unsurlar kategorilerine yönelik metin ve alıştırmalar verilmiştir. Tablo 4'te kişiler kategorisine 2a maddesindeki cümlede geçen "amca, teyze, birader, bacım" kavramları örnek verilmiştir. *Değerler ve eğitim* kavramı ile ilgili dört alt kategoriden eğitim, dil ve tarih bilinci/sevgisi ve diğer unsurlar kategorilerine yönelik metin ve alıştırmalar verilmiştir. Tablo 4'te eğitim kategorisine 3b maddesindeki cümlede

geçen “Nizamiye Medreseleri” kavramı örnek verilmiştir. Dil ve tarih bilinci/sevgisi kategorisine ise 3c maddesindeki “ilk darphanenin Fatih Sultan Mehmet zamanında kurulması” örnek olarak verilmiştir. *Edebiyat-sanat ve müzik* kavramı ile ilgili altı alt kategoriden edebiyat, müzik, gösteri sanatları, el sanatları geleneği ve diğer unsurlar kategorilerine yönelik metin ve alıştırmalar verilmiştir. Tablo 4’te edebiyat kategorisine 4a maddesindeki cümlede geçen “Hisar Dergisi” kavramı örnek olarak verilmiştir. Müzik kategorisine 4b maddesindeki cümlede geçen “türkü” kavramı örnek verilmiştir. El sanatları kategorisine ise 4e maddesindeki cümlede geçen “ebru” kavramı örnek olarak verilmiştir. *Gelenekler ve folklor* kavramı ile ilgili dokuz alt kategoriden doğum, evlilik gelenekleri, festivaller, törenler, kutlamalar ve toplumsal uygulamalar, ritüeller, bâtlı inançlar kategorilerine yönelik metin ve alıştırmalar verilmiştir. Tablo 4’te doğum, evlilik gelenekleri kategorisine 5d maddelerinde geçen cümlelerdeki “kız isteme merasiminde kahve ikram etmek” ve “çeyiz” kavramları örnek verilmiştir. Toplumsal uygulamalar, ritüeller, bâtlı inançlar kategorisine ise 5g maddesindeki cümlede geçen “el öpme” kavramı örnek olarak verilmiştir. El öpme kavramı Türk kültüründe yaşça küçük olanların büyüklere duydukları saygıyı ifade ederken kullandıkları bir davranıştır. *Sosyal yaşam* kavramı ile ilgili dört alt kategoriden moda ve yasaklar kategorilerine yönelik metin ve alıştırmalar verilmiştir. Tablo 4’te yasaklar kategorisine 6b maddesindeki “uçuk kıyafetler, aşırı makyaj ve ağır parfümden kaçınmak gereklidir.” Bu cümle Türkiye’de bir iş görüşmesine giderken yasak olan şeylerden bahsettiği için bu kategoride ele alınmıştır. *Coğrafya ve mekân* kategorisi ile ilgili tablo 4’te “kahvehane, Bodrum” kavramları örnek olarak verilmiştir. *Atasözü ve deyimler* kategorisi ile ilgili tablo 4’te 8a maddesinde geçen cümledeki “gözleri yuvalarından çıkmak” deyimini ve 8b maddesinde geçen cümledeki “Yaş kesen baş keser.” atasözü örnek olarak verilmiştir.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada yabancı dil öğretiminde kültürün yeri ve önemi üzerinde durulmuş, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında verilen kültürel unsurlar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken yabancılara Türkçe öğretiminde sıkça başvurulan Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe C1 seviye ders kitabı ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 seviye ders kitabı belirli kıstaslar çerçevesinde kültür öğelerinin aktarımı açısından değerlendirilmiştir.

Gazi Üniversitesi Yabancılar için Türkçe C1 ders kitabından elde edilen bulgulara göre kitapta yer alan yaklaşık 8000 sözcükten oluşan toplam 20 okuma metninde tüm kültürel başlıklardan toplam 510 kültürel unsura; İstanbul C1 ders kitabında ise yaklaşık 21000 sözcükten oluşan 36 okuma metninde toplam 690 kültürel unsura rastlanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu unsurlar

incelendiğinde Gazi Üniversitesi Yabancılar için Türkçe ders kitabında en çok (f=212) atasözleri ve deyimler ile edebiyat-sanat-müzik (f=113) başlığı altında; İstanbul C1 ders kitabında ise en çok edebiyat-sanat-müzik (f=319) ve atasözleri ve deyimler (f=235) başlığı altında kültürel öğeler yer almaktadır. Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metninde (2001) sosyodilsel uygunluk tablosunda C1 düzeyinde *deyimleşmiş ifadeler ve günlük kullanımların çoğunu söyleyiş biçemlerinin ayırına vararak anlayabilir. Önemli ölçüde argo ve deyimsele kullanıma yer verilen filmleri takip edebilir. Dili, duygusal imâli ve şaka yollu anlatımlar dahil olmak üzere sosyal amaçlarla esnek ve etkin bir biçimde kullanabilir* ifadesi yer almaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuç bu ifadeyi destekler niteliktedir. Bu bağlamda incelenen ders kitaplarında C1 düzeyinde bu başlıklarda kültür unsurlarına yer verilmesi olumlu olarak yorumlanabilir.

Gazi Üniversitesi Yabancılar için Türkçe C1 ders kitabında en az yer verilen kültür unsurları sosyal yaşam (f=0) ve kişiler arası ilişkiler (f=8) başlıkları altında; İstanbul C1 ders kitabında ise kişiler arası ilişkiler (f=6) ile Gelenekler ve folklor (f=10) başlıkları altında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir şekilde İşcan ve Yassıtaş'ın (2018) Yedi İklim B1 ve B2 yabancılar için Türkçe ders kitaplarını kültür unsurları açısından incelediği çalışmada da sosyal yaşam ile ilgili kültürel unsurlara hiç yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Okur ve Keskin'in (2013) İstanbul A1, A2, B1, B2 seviye ders kitaplarını kültürel unsurlar açısından incelediği çalışmasında da en az yer verilen kültür başlıklarından birinin sosyal yaşam olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları her iki ders kitabında da aynı alanların sayısal verilerinin benzerlik gösterdiği görülmektedir. Yukarıda bahsedilen araştırmalarda da benzer sonuçların olması dikkat çekicidir. Bu durum yabancılar için hazırlanan ders kitaplarında bu alanlara ait kültürel unsurlara yer verilmediği ya da çok az yer verildiği dolayısıyla bu alanda kültür aktarımının ihmal edildiği anlamına gelmektedir. Oysa Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde de (2001) belirtildiği üzere günümüz dil öğretiminde benimsenen iletişimsel modelde öğrenen, dili tüm becerileriyle sosyal yaşamda karşılaşacağı her durumun üstesinden gelecek şekilde öğrenmelidir. Bu doğrultuda özellikle sosyokültürel özellikler dil öğretiminde ve öğreniminde oldukça önemlidir. Tabi ki öğrencinin hazır olma durumuna göre bazı unsurlar (ör. deyim ve atasözü) daha üst seviyelerde bazı unsurlar ise alt seviyelerde (ör. sosyal yaşam, günlük ifadeler) yoğun olarak yer alabilir. Bu durum tema, kazanım ve seviye ilişkisi içerisinde değerlendirilebilir. Ancak bu durum kültürel unsurlara bazı seviyelerde hiç yer verilmeyeceği anlamına gelmez. Dolayısıyla sosyal yaşama ait kültürel unsurlara C1 seviyesinde hiç rastlanılmaması olumsuz bir durum olarak yorumlanabilir.

Araştırma verilerinden ulaşılan bir diğer sonuç kültürel unsurların dağılımında bir denge olmadığını göstermektedir. Bu durum bazı kültürel öğeler için olağan olarak kabul edilebilir. Günlük hayatta sıkça kullanılan basit deyimler alt seviyelerde yer alsa da yukarıda Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metninden yapılan alıntıda da belirtildiği üzere genel olarak deyim ve

atasözlerinin C1 ve C2 seviyelerinde yer alması önerilmektedir. C2 seviyesinde bu durum *deyim ve günlük konuşma diline ait ifadeler hakkında geniş bilgiye sahiptir ve ince anlam farklılıklarının bilincindedir. Anadili konuşurlarının ifadelerinin toplumdilbilgisel ve sosyokültürel kapsamını doğru olarak değerlendirebilir ve uygun biçimde karşılık verebilir. Toplumdilbilgisel ve sosyokültürel farklılıkları da göz önünde bulundurarak kendi dilini konuşan bireylerle, konuştuğu yabancı dil (hedef dil) konuşurları arasında uzmanca köprü kurabilir* olarak ifade edilmektedir. Ancak her iki kitapta da sosyal yaşam, günlük yaşam, kişiler arası ilişkilere ait kültürel unsurlar her seviyeye ait ders kitaplarında dengeli bir şekilde dağılım gösterebilir.

Genel olarak bir değerlendirme yapıldığında kitaplarda en çok kullanılan kültürel unsurların atasözleri-deyimler ve edebiyat-sanat-müzik olması bu unsurların kullanıldığı seviye ile doğru orantılı olduğu söylenebilir. Seviye ilerledikçe hedef dilin incelikleri ve derinliği üzerinde daha fazla durulmaktadır. Bu durum, kültür aktarımının da aynı doğrultuda verilmesini gerektirmiştir. Kitaplarda en az kullanılan kültürel unsurlar ise sosyal yaşam ve kişiler arası ilişkiler olmuştur. Yabancı bir dili ve kültürü öğrenirken ilk önce günlük hayatta en çok işe yarayacak unsurlar ve kavramlar öğrenilmektedir. Ancak her ne kadar yine seviyeye göre bir dağılım yapıldığı sonucu düşünülse de bütün kültürel unsurlara her seviyede yer verilmesi hedef dilin öğrenilmesini kolaylaştıracak ve öğrenilenleri de pekiştirecektir.

Alanyazında konu ile ilgili diğer çalışmalara bakıldığında;

Okur ve Keskin'in (2013) İstanbul Yabancılara Türkçe Öğretimi A ve B seviye ders kitaplarını incelediği çalışmada B seviyesindeki kültür aktarımının A seviyesine göre daha yoğun olduğu görülmektedir. Bu çalışmayla karşılaştırıldığında ise C seviye kitaplarında kültür aktarımının B seviyesine göre daha yoğun olduğu görülmektedir. Bu sonuç da seviye arttıkça kültür unsurlarının kullanımının arttığını göstermektedir.

Kutlu'nun (2014) Gazi Yabancılara Türkçe Öğretimi B seviye ders kitaplarını incelediği çalışmasında B seviyesinde kullanılan kültür unsurlarının bölümlere göre eşit bir şekilde dağıtılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma kapsamında incelenen kitaplara da kültürel unsurların sınıflandırılmasına göre bakıldığında dağılımın eşit bir şekilde yapılmadığı ve bazı kültürel unsurlara hiç yer verilmediği görülmektedir. Oysaki kültürel unsurların hepsi bir bütündür. Kitaplara eşit bir şekilde yerleştirilmesi öğrenen kişiler için daha verimli olacaktır.

Araştırma sonucunda Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1seviye ders kitaplarının Türk kültürünün aktarımı konusunda geniş bir muhtevaya sahip olduğu belirlenmiştir. Bu da Türkçenin öğretileceği kitleye Türk kültürünü de aktarmakta başarılı bir niteliğe sahip olduğunu göstermektedir. Temel ve orta seviye dil öğretim kitaplarıyla ileri seviye dil öğretim kitapları kültür aktarımı açısından karşılaştırıldığında ileri seviye kitaplarında

kültür aktarımı konusuna daha fazla yer verildiği görülmektedir. Okur ve Keskin'e (2013) göre temel seviye yabancılara Türkçe öğretim kitaplarında kültürel öğelerin pek kullanılmadığı, gramer kurallarının üzerinde daha fazla durulduğu, kültür aktarımı ile ilgili unsurların çok az kullanıldığı, orta seviye ders kitaplarında kültür aktarımının daha yoğun olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada kullanılan ileri seviye Türkçe öğretim ders kitaplarının incelenmesi sonucu elde edilen veriler bu sonuçla örtüşmektedir. Çünkü kültür aktarımı C1 seviye ders kitaplarında çok yoğun bir şekilde kullanılmıştır.

Erdem, Gün ve Karateke'nin (2015) ileri seviye İstanbul Yabancılar İçin Türkçe öğretim setini incelediği çalışması da yapılan bu çalışmayı destekleyici sonuçlar içermektedir.

Günlük iletişimde kullanılan sözeylemler (Kara ve Altınsoy, 2017) çoğumuzun farkında olmadığı fakat alışlagelmiş olan kalıp ifadeler ve sözlerdir. Her gün sıkça kullanılan bu kalıp söz ve ifadelerin içerisinde toplumun duygu, düşünce, inanç ve olaylara bakış açıları gizlidir. Diğer yandan edebiyat, sanat ve müzik ürünleri, coğrafyası ve diğer kültür öğeleri de bu inanç, değer ve bakış açısını yansıtır. Dolayısıyla dili öğrenmek için dille birlikte kültürün de öğrenilmesi hayati derecede önemlidir. Zira özellikle sosyal iletişimde kullanılan deyim, atasözü, kalıp ifade ve sözleri bilmeden hedef dilin konuşulduğu toplumla iletişim kurmak, toplumu anlamak mümkün değildir. Günümüzde dil öğretimi araştırmacıları, dil öğrencisinin öğrendiği dilin kültürünü kavrayarak kültürlerarasılık becerisini geliştirmesine yönelik yöntemler üzerinde çalışmaktadır (Gökme, 2005). Ayrıca yabancı dil öğrenirken hedef dile ait kültürün de öğrenilmesi diğer toplumlara karşı hoşgörüyü geliştirecek (Er, 2006), toplumları daha iyi anlamaya yardımcı olacaktır. Bu bağlamda araştırmanın sonuçları Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarının bir kültür haritası olarak görülmekte; ders kitaplarının değerlendirilmesinde ve hazırlanacak ders kitaplarına kaynaklık etmesi açısından alana katkı sunacağı düşünülmektedir.

Çalışma materyalleri kapsamında yer alan ders kitapları kültür unsurları bağlamında değerlendirilmiştir. Ders kitabı hazırlanırken birçok ölçütün ve bileşenin olduğu göz önünde bulundurulmuştur. Dolayısıyla ders kitabının genel olarak değerlendirilebilmesi için diğer ölçütlere göre çalışmalar da yapılabilir. Bu çalışmanın kültürel unsurlar boyutunda alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayanılarak aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

- Yabancı dil öğretiminde en önemli ölçütlerden biri kültür aktarımıdır. Kültür dilde, dil kültürün içinde gizlidir. Dolayısıyla yabancılara Türkçe öğretimi amacıyla hazırlanacak kitaplarda kültür unsurlarının seviye bazında planlanarak her beceri alanına profesyonel bir şekilde yerleştirilmesi uygun olacaktır.

- Yapılan incelemede sosyal yaşamla ilgili kültürel unsurların incelenen kitaplarda yer almadığı ya da çok az yer aldığı tespit edilmiştir. Ancak dili öğrenen bireylerin sosyal yaşamın içerisinde oldukları düşünülünce kitaplarda bu alana daha çok önem verilmesi önerilmektedir.
- Yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarında yer verilen kültürel unsurların sınıf içi uygulama yapmaya olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesi uygun olacaktır.

Kaynakça

- Akarsu, B. (1998). *Dil-kültür bağlantısı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Brooks, N. (1975). The analysis of foreign and familiar culture. *The culture revolution in foreign language teaching*. Haz. R. C. Lafayette. Skokie, Illinois: National Textbook Company: 19-31.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çakır, İ. (2006). Developing cultural awareness in foreign language teaching. *Turkish Online Journal of Distance Education - Tojde*, 7(3), 12, 154-161.
- Er, K. O (2006). The effects of culture in foreign language curriculum. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*. 39(1), 1-14.
- Erdal, K., Dağdeviren, İ., Gökhan, O., Şen, H. H. ve Şenay, E. (2018). Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültürel öğeler (A2 Düzeyi). *TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(12), 11-23.
- Erdem, M. D., Gün, M. ve Karateke, B. (2015). İleri seviye için hazırlanan İstanbul yabancılara Türkçe öğretim setinin kültür aktarımı açısından incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 3(1), 8-17.
- Göçer, A. ve Moğul, S. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili çalışmalara genel bir bakış. *Electronic Turkish Studies*, 6(3), 797-810.
- Gökmen, E. (2005). Yabancı dil öğretiminde kültürlerarası iletişimsel edinç. *Dil Dergisi*, 128, 69-78.
- Hulusi, R. (1934). *Dilin mükemmelliği ve dil mükemmelleştirme Görünceleri*. İstanbul: Burhaneddin Matbaası.
- İşcan, A. ve Yassıtaş, T. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımı: Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti örneği (B1-B2 düzeyi). *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 3(1), 47-66.
- Kaili, H. ve Çeltek, A. (2010). Türkçe okuma kitabı. 8. *Dünyada Türkçe Öğretimi Sempozyumu Bildirileri*, 134-145.
- Kaplan, M. (2010). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, A. (2014). Yabancılara Türkçe öğretiminde kültürün araç olarak kullanımı: Gazi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti örneği (B1-B2 Seviyesi). *K. Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(2), 697-710.

- Merriam, S. B. (2013). *Qualitative Research A Guide to Design and Implementation*. Selahattin Turan (Çev. Ed.). 3. Basımdan Çeviri. Ankara: Nobel Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2001). *Diller için Avrupa ortak başvuru metni*. Çev. MEB TTKB). Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Yayınları.
- Mutlu, H. H. ve Ayrancı, B. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde geçmişten günümüze süregelen problemler. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 3(2), 66-74.
- Okur, A. ve Keskin, F. (2013). Yabancılar Türkçe öğretiminde kültürel öğelerin aktarımı: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(2), 1619-1640.
- Ökten, C. ve Kavanoz, S. (2014). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimini hedefleyen ders kitaplarında kültür aktarımı. *Turkish Studies*, 9(3), 845-862.
- Şen, Ü. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- TDK (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tüm, G. ve Sarkmaz, Ö. (2012). Yabancı dil Türkçe ders kitaplarında kültürel öğelerin yeri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 448-459.

